KRÓL KAZIMIERZ III WIELKI

Wybór tego władcy na patrona Zespołu Szkolno Przedszkolnego w Lelowie jest świadomy i uzasadniany jego **wyjątkową rolą w historii Polski**, a także wartościami, które szkoła chce przekazywać uczniom:



– **szacunek do wiedzy i edukacji** – Kazimierz III Wielki ufundował Akademię Krakowską w 1364 r., pierwszą wyższą uczelnię w Polsce, podkreślając znaczenie nauki dla rozwoju państwa;
– **sprawiedliwość i odpowiedzialność** – mądre zarządzanie, reformy prawa i troskę o dobro wspólne;
– **rozwój i nowoczesność** – powiedzenie „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną" jest często przywoływane jako symbol postępu i pracowitości;
– **„panowanie wykorzystanych szans"** - był jedynym monarchą, którego polska tradycja nazywa „Wielkim".

Związki z lokalną historią –Kazimierz III Wielki odegrał kluczową rolę w dziejach Lelowa:

– przeprowadził relokację miasta, zmieniając jego położenie i umożliwiając rozwój gospodarczy i obrony;
– nadał Lelowowi prawa miejskie (1341 r.) i zezwolił na budowę murów miejskich;
– wzniósł zamek królewski w Lelowie w połowie XIV wieku;
– sprowadził franciszkanów i ufundował klasztor w 1357 r.

W dniu 29 IV 2008 r. w Kowalu powołano Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego, którego Lelów jest członkiem [1].



Proponując na patrona naszej szkoły króla Kazimierza III Wielkiego, kierujemy się jego dokonaniami, które są powszechnie doceniane. Pragniemy, aby patron naszej szkoły uosabiał wartości uniwersalne bliskie uczniom, nauczycielom i rodzicom.

Analizując działania i dokonania króla Kazimierza III Wielkiego uznaliśmy, iż jest on godnym wzorcem do naśladowania. Treści związane z proponowanym patronem realizowane są w ramach zajęć edukacyjnych w I i II etapie kształcenia. Przykłady jego działalności pozwalają również na osiągnięcie następujących efektów działań wychowawczych wśród uczniów:

- znajomość symboli narodowych, regionalnych i umiejętność zachowania się wobec nich,
- rozumienie pojęć: norma, prawo, obowiązek, tolerancja, godność,

[1] *Zapiski Kazimierzowskie,* Stowarzyszenie Miast Króla Kazimierza Wielkiego w Kowalu, Kowal 2008.

- znajomość przeszłości historycznej, kultury własnej miejscowości, swojej małej ojczyzny,
- znajomość historii swojej szkoły,
- poznanie dziedzictwa kulturowego poprzez kontakt ze zbiorami wytworów kultury materialnej, sztuką regionu, zabytkami architektury,
- poszanowanie wytworów pracy ludzkiej, kulturowego dorobku pokoleń,
- rozumienie wagi wyznaczania celów, umiejętność ich określania i dążenie do ich osiągnięcia,
- dostrzeganie związku między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością regionu.

Jednym z elementów dorobku króla Kazimierza Wielkiego było powstanie nowego, silnego społeczeństwa, posiadającego otwarty stosunek do zmienianej przez siebie rzeczywistości. W tym duchu chcemy kształcić i wychowywać naszych uczniów.

Rys historyczny



Kazimierz III Wielki jest niewątpliwie jednym z najwybitniejszych władców Polski. Kiedy obejmował tron w roku 1333, kraj nasz był zaledwie zlepkiem dwóch prowincji: Małopolski i Wielkopolski oraz Kujaw i ziem łęczyckiej, sieradzkiej i sandomierskiej. Pozostałe obszary - Pomorze Gdańskie i Zachodnie, Śląsk, Mazowsze, Ziemia Lubuska - znajdowały się w obcych rękach. Dwa wieki sporów i niesnasek, zakończonych przez ojca, Władysława Łokietka, starającego się scentralizować kraj, spowodowały, że Polska, dawniej szanowana i poważana w całej Europie, stała się państwem słabym i pełniącym marginalną rolę na międzynarodowej arenie politycznej. Dlatego też młody król miał niełatwe zadanie – kontynuując dzieło ojca musiał odbudować jej dawną świetność: przywrócić utracone terytoria, zapełnić pusty skarbiec i zapewnić spokój i dobrobyt swoim poddanym.

Kazimierz III Wielki nie miał łatwego zadania - zacofanie polskiego społeczeństwa, problemy finansowe państwa, a także niepopularne decyzje polityczne powodowały niechęć ze strony znacznej części wielmożów zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Mimo tego w krótkim czasie polski król odbudował wewnętrznie kraj, na mocy zaś traktatów i układów z władcami ościennymi odzyskał część utraconych ziem.

Dzięki nowym terytoriom Polska i jej mieszkańcy zaczęli się zmieniać. Wpływ religii i kultury spowodował, że nasz kraj stał się krajem tolerancji religijnej, koniecznej aby mieszkające w jednym państwie różne nacje mogły żyć w pokoju. Stąd też do Polski zaczęli napływać Włosi, Żydzi, Niemcy, Anglicy, Francuzi.

Biegnący przez polskie ziemie najwygodniejszy szlak lądowy z Zachodu na Wschód spowodował gwałtowny rozwój kupiectwa, handlu, rolnictwa, górnictwa i rzemiosła, te zaś z kolei podniosły znacząco standard życia mieszkańców Polski. Odbudowano zniszczone miasta i założono nowe, otoczone silnymi fortyfikacjami, zapełnił się królewski skarbiec. Kazimierz III Wielki skodyfikował prawo i przeprowadził reformy: monetarną i wojskową, dzięki której armia polska stała się istotną siłą w Europie. Sam król również zdobywał coraz to większy szacunek. Mądra polityka zjednała mu przychylność większości europejskich władców, szczególnie ceniono jego umiejętność zawierania korzystnych dla Polski układów.

Rozkwit i dobrobyt Polski, tolerancja oraz swobodne mieszanie się kulturowych wpływów Wschodu i Zachodu sprowadziły również na nasze ziemie wielu uczonych z różnych krajów Europy. W roku 1364 w Krakowie, ówczesnej stolicy kraju, powstał jeden z pierwszych w środkowej Europie uniwersytetów, który bardzo szybko zyskał sobie międzynarodową sławę.

W chwili swojej śmierci w roku 1370 pozostawił monarchię, jak na owe czasy, nowoczesną, bogatą i liczącą się w całej Europie.

Król Kazimierz III Wielki jest związany z historią Lelowa, ponieważ zapoczątkowana przez niego relokacja Lelowa, była jednym z najważniejszych wydarzeń w historii miasta. Proces ten nie tylko zmienił fizyczne położenie Lelowa, ale również wpłynął na jego rozwój gospodarczy i społeczny. Relokacja

była odpowiedzią na liczne problemy, które trapiły miasto w dotychczasowej lokalizacji, takie jak zagrożenia zewnętrzne oraz ograniczenia przestrzenne, które hamowały jego dalszy rozwój.

Kazimierz III Wielki, dostrzegając strategiczne położenie Lelowa na ważnym szlaku komunikacyjnym łączącym Kraków ze Śląskiem i Wielkopolską, zdecydował o przeniesieniu miasta na nowe, bardziej obronne miejsce w zakolu rzeki Białki. Wybór tej lokalizacji nie był przypadkowy – naturalne ukształtowanie terenu zapewniało lepsze warunki obronne, co było kluczowe w średniowieczu, kiedy zagrożenia militarne były powszechne.

W 1341 roku Lelów otrzymał prawa miejskie na prawie magdeburskim, co formalnie ustanowiło nową lokalizację miasta jako pełnoprawnego ośrodka miejskiego. Prace nad wytyczaniem granic miasta oraz jego infrastruktury były podzielone na kilka etapów i przeciągały się z powodu licznych trudności. Pierwszy etap, trwający od 1333 do 1340 roku, polegał głównie na regulacji stosunków własnościowych oraz przygotowaniu terenu pod zabudowę. Drugi etap, realizowany w latach 1341–1350, obejmował wytyczenie układu urbanistycznego nowego miasta, w tym rynku o wymiarach 80 na 80 metrów, siatki ulic oraz obszaru przeznaczonego na budynki mieszczan[14]. W trzecim etapie, trwającym od 1351 do 1370 roku, wytyczono linię umocnień obronnych, które obejmowały mury z kamienia łamanego, dwie główne bramy: Bramę Grodzką na zachodzie i Bramę Krakowską na wschodzie oraz dwie furty: Kaczą oraz Sukienników, oraz rozpoczęto budowę kluczowych obiektów, takich jak kościół św. Marcina oraz klasztor franciszkanów, ufundowany przez Kazimierza III Wielkiego w 1357 roku.

Według przekazów Janka z Czarnkowa zamek wzniósł Kazimierz III Wielki w pierwszej połowie XIV w., podczas zmiany lokalizacji miasta, które niegdyś znajdowało się razem z grodem na terenie obecnej wsi Staromieście. Załoga zamku przyczyniła się do pokonania oddziałów czeskich w bitwie pod Lelowem w 1345 roku. Liczną grupę zbrojnych stanowili mieszkańcy miasta. Za panowania króla zamek rozbudowano. Po jego śmierci warownia zaczęła tracić swoje walory obronne. Zamek znajdował się na prawym brzegu rzeki Białki, na północ od skarpy, na której było miasto, w odległości 100 metrów od zabudowy. Wznosił się na kopcu o wymiarach 140 metrów długości i 70 metrów szerokości. Prawdopodobnie miał wieżę, wzniesiony był na planie regularnym. Wybudowany został w stylu gotyckim. Opis warowni z 1792 roku mówi o kwadratowym zamku w Lelowie, o jednej z piwnic będącej kiedyś więzieniem i o kwadratowym, obszernym dziedzińcu zamkowym. Zamek w Lelowie zbudowany

z kamienia, remontowany w XV wieku, zamieszkany do XVIII wieku. Rozebrany w latach 1804–1805 z rozkazu władz pruskich 2.

Historyk Jerzy Wyrozumski, w swojej książce „Kazimierz Wielki i jego dzieło 1333-1370", podsumowuje królowanie Kazimierza III jako „panowanie wykorzystanych szans". Wyrozumski podkreśla, że Kazimierz III był jedynym monarchą, którego polska tradycja nazywa „Wielkim", i jego panowanie było charakteryzowane przez wykorzystanie szans, które miały na celu poprawę sytuacji królestwa polskiego na arenie międzynarodowej. Wyrozumski analizuje, jak mądre decyzje związane modernizacją państwa sprawiły, że nie tylko znacznie się ono rozwinęło pod względem gospodarczym, lecz także potrafiło odrobić sporo z zaległości cywilizacyjnych w stosunku do krajów zachodnioeuropejskich.

[2] *Nowe miasto (Nowy Lelów) / Translacja miasta,* [w:] *Jacek Laberscheck*, *Dzieje średniowiecznego Lelowa,* Lelów: Lelowskie Towarzystwo Historyczno-Kulturalne, 2018.